

A fasizmus hatalomra jutása és a totális fasiszta diktatúra kiépülése Németországban

A háború alatt kimerült német hátország lakóit a versailles-i békeszerződésben foglalt jóvátétel összege még nagyobb szegénységbe sújtotta. Emellett súlyos volt az elcsatolt területek (Saar-vidék, Elzász-Lotharingia, Danzig, Felső-Szilézia, stb.) és a teljes megaláztatás miatti trauma is ⇒ visszavágás gondolata ⇒ azt az erőt támogatják, amelyek ezt próbálja megvalósítani ⇒ fasiszták népszerűsége (élettér-elmélet).

A weimari köztársaság

Németországban '19 januárjában parlamenti választásokat tartottak ⇒ **szociáldemokrata-liberális-keresztény centrum** összetételű koalíció alapíthatott kormányt. Az utcai zavargások miatt zűrzavaros Berlin helyett a békés kisvárosban, Weimarban ült össze az **alkotmányozó nemzetgyűlés** (⇒ weimari köztársaság). Az új alkotmány biztosította a polgári dem. szabadságjogokat, ugyanakkor érintetlenül hagyta a demokratikus köztársasággal nem rokonszenvező állami hivatalnoki és bírói kart, a jobboldal bátyjának számító junker nagybirtokot és a hadsereg császárhű vezérkarát. Az új köztársaság stabilitását súlyosan érintette a háborús kártérítés fizetése (pedig kenyérre is alig volt pénz). A fizetések halogatása miatt '23-ban francia és belga csapatok szállták meg a Ruhr-vidéket, ami országsszerte tömegmegmozdulások sorát váltotta ki. Természetesen az új rendszert megdönteni akaró erők sem szűntek meg, de ezek megmozdulásait - mint pl. a szélsőjobb müncheni puccskísérletét, a "sörpuccsot", amelyet Adolf Hitler vezetett - még '23-ban leverték és vezetőiket elítélték (Hitlert pl. 5 évre börtönre). '25-ben Paul von Hindenburg lett a választott köztársasági elnök és ez a jobboldal konzervatív szárnyának erősödéséhez vezetett. De ez a jobboldal nem akart együttműködni a szociáldemokratákkal, amely így kiszorult a kormányból.

A gazdaságilag kimerült ország önerőből nem tudott a fejlődés útjára lépni. Ezt segítette a '23-as Dawes-terv, ami népszövetségi kölcsönökkel próbálta a német (és a K.-Eu.-i) gazdaságot beindítani. A tőkeinjekció hatása nem maradt el: '24-25-ben megindul a termelés növekedése, '29-ig mérs. gazd.-i fejl. figyelhető meg.

Hitler 1924-ben szabadult a börtönből és röviddel ezután újjáalakította pártját, a náci pártot. Hitler, aki végig harcolta az I.vh.-t, a háború után került kapcsolatba a munkáspárttal, melynek tagja, majd '21-től vezetője volt. A párt az ő javaslatára vette fel az **NSDAP (Nemzetiszocialista Német Munkáspárt)** nevet.

A gazdasági világválság éveiben a munkanélküliség, az életszínvonal csökkenése, a kis- és középpüzekek tömeges tönkremenetele radikális változások követelésére mozgósította a tömegeket. A mérsékelt, un. középpártok befolyása és tekintélye csökkent és a munkásmozgalom is veszített népszerűségéből. Ugyanakkor a szélsőjobboldal, az NSDAP befolyása rendkívüli mértékben megnőtt. A nemzeti és szociális követelések demagóg felkarolása a válság idején a munkásság egy részére is hatással volt. Főként azonban a kispolgári és középrétegeket nyerték meg. A hatalmi elit azért támogatta őket, hogy segítségével elkerüljön egy esetleges baloldali fordulatot. Megerősödésükhöz hozzájárult a német munkásmozgalom megosztottsága is. Sem a szociáldemokrata, sem a kommunista párt nem ismerte fel a fasizmus fenyegető veszélyét. Úgy gondolták, hogy a náci hatalomra kerülésével lelepleződik demagógiájuk és elbuknak.

Az NSDAP hatalomra jutása

A náciak a német nép minden nyomorúságáért a 18-as forradalmat és a weimari köztársaság liberális politikáját tették felelőssé. A párt a versailles-i békeszerződés által kiváltott nemzeti sérelmekre épített. Nem a békeszerződés hatályon kívül helyezését, hanem egy Nagynémet Birodalom megteremtését követelte, mely magában foglalná Ausztriát és kiterjedne közép- és kelet-európai területekre is (**élettér elmélet**). Ennek a tervnek a megvalósítása pedig **háború és erőszak** nélkül elképzelhetetlen volt.

Hitler a munkásságnak munkaalkalmat és több bért, a parasztságnak földet ígért, a kisiparosokat és a kereskedőket a nagy tőke visszafogásával és az adók csökkentésével, az állástalan értelmiséget alkalmazással, a leszerelt tiszteket nagy hadsereg létrehozásával hitegette. Szerepelt programjában a társadalombiztosítás, az egészségügy és az oktatás fejlesztése. A nagytőkét hódító tervekkel és marxizmus kiirtásának ígéretével nyerte meg, de a pártprogram a tömegek meggyőzése érdekében tőke-ellenességet is tartalmazott.

A politikai válság arra készítetett egyes konzervatív köröket, hogy a demokratikus formákat félredobva új kormányzati módszereket alkalmazzanak. Ehhez a náci pártban találtak megfelelő szövetségesre. A náci agresszív külpolitikai programja egybevágott a fináncióke és a vezérkar érdekeivel, ezért 1931-ben a banktőke, a Ruhr-vidék iparmágnásai, a junker nagybirtok képviselői, a szélső jobboldali fegyveres szervezetek vezetői,

valamint a vezérkar (a **Harzburgi Front**) szövetségre léptek **az NSDAP-vel**. A náci párt ezután fokozott anyagi támogatást kapott, melyet rohamcsapatai növelésére és propagandára fordított.

A párt politikai ereje 1932 közepén érte el csúcspontját, az év második felében megkezdődött az NSDAP hanyatlása. A Harzburgi Front - hogy ezt a tendenciát megállítsa - gyorsan hatalomra segítette a relatív többséggel rendelkező nácikat ⇒ Hindenburg **1933 januárjában Hitlert birodalmi kancellárrá** (miniszterelnök-ké) nevezte ki. Jelentős kormánypozícióik ellenére a nácik egyelőre kénytelenek voltak a hatalmat megosztani más jobboldali pártokkal, s számolniuk kellett a megosztott, de létező demokratikus és szocialista ellenzékkel is.

A totális diktatúra kiépülése

Hitler kancellárrá való kinevezése után sietve **feloszlatták a birodalmi gyűlést** és új választásokat írtak ki. Február 27-én leégett a Reichstag, a birodalmi gyűlés épülete, és a gyújtogatással a kommunistákat vádolták. Másnap több tízezer embert tartóztattak le és még aznap rendeletben **korlátozták a polgári szabadságjogokat**. Így a Reichstag-választások a terror jegyében zajlottak le, de a nácik ennek ellenére sem szereztek meg a szavazatok abszolút többségét (a két munkaspártra még mindig 30 % szavazott). A kormány ezért érvénytelenítette a kommunistákra leadott szavazatokat, letartóztatta a párt parlamenti képviselőit, majd **betiltotta a pártot**. Hamarosan erre a sorsra jutott az összes többi párt is, tagjaikat pedig börtönökbe és koncentrációs táborokba zárták. Feloszlatták a szakszervezeteket és a munkásságot náci irányítás alatt álló munkafrontba szervezték. Bevezették a munkaszolgálatot, melynek keretében az emberek milliói lényegében ingyen dolgoztak az utakon és a katonai építkezéseken. Új agrártörvényt vezettek be, aminek lényege a paraszti gazdaság elap- rózódását akadályozó új öröklési jog volt (, de meghagyta a nagybirtokokat).

Eközben ellentétek bontakoztak ki a párton belül. A meghirdetett "nemzeti forradalom" semmi változást nem hozott a kispolgári tömegeknek, ezért az SA (a nácik félkatonai szervezete) legénysége a szociális ígéretek valóra váltását követelte, ezt azonban csak a monopol tőke és a hadsereg rovására lehetett volna teljesíteni, ez pedig távol állt Hitler terveitől ⇒ 1934. június 30., **“hosszú kések éjszakája”**: vérfürdő az SA vezetői körében. Az SA helyét az SS (védőosztály) töltötte be ezután. A párton belüli kispolgári ellenzék széttűzése szorosabbra fűzte a pártvezetést, a monopoltőke és a hadsereg szövetségét. '34-ben, Hindenburg halála után Hitler saját kezében egyesítette az államfői, a kancellári és a pártvezéri hatalmat, '38 után ő volt a hadsereg főparancsnoka is. Tudta, hogy vezéri tekintélye megőrzésének egyik legfontosabb feltétele a szociális ígéretek megvalósítása. Hatalmas közmunka-programot indított el, elkezdődött az autópályák és más nagy létesítmények építése. A munkanélküliség Németországban az évtized végére teljesen megszűnt.

Hitler a '30-as évek közepétől megkezdte a versailles-i békeszerződés felrúgását. '35 márciusában bevezette az általános hadkötelezettséget és megkezdte a légierő (Luftwaffe) kiépítését, '36 márciusában a német csapatok bevonultak a Rajna-vidék demilitarizált övezetébe.

'35 új fejleménye volt a német-olasz szövetség kibontakozása is. Ennek eredménye a '36-ban megkötött Berlin-Róma tengelynek nevezett egyezmény, amelynek révén Hitler szabad kezet kapott Mussolininál Ausztria bekebelezésére, az **Anschlussra** (1938. március 12-13.). '36-ban Németország Japánnal is szerződést kötött: aláírták az **Antikomintern Paktumot**, amely formálisan a Komintern ellen irányult, de valójában a világ újrafel- osztására törekvő hatalmak összefogását célozta ('37-ben Olaszország is csatlakozott).

Ausztria után Hitler következő célpontja Csehszlovákia volt. A kérdés rendezésére 1938 szeptemberében Münchenben négyhatalmi (német-francia-angol-olasz) konferenciát hívtak össze. Hitler, Daladier, Chamberlain és Mussolini által aláírt **Müncheni Szerződésben** Németországnak ítélték (Csehszlovákia beleszólása nélkül) a túlnyomórészt németek lakta Szudéta-vidéket. Hitler a maradék Csehszlovákiát átmeneti képződménynek tekintette: egy nappal azután, hogy 1939. március 14-én Pozsonyban kikiáltották a szlovák állam megalakulását, 15-én a német hadsereg bevonult Prágába (elfoglalva egész Csehországot) és **Cseh- és Morvaországot** “védnökség” (protektorátus) alá vonva **bekebelezték** a Német Birodalomba.

Az angol és francia vezetés, mely az ún. “megbékéltetési politikát” követve eddig szemet hunyt a német terjesz- kedés felett, megelégtelte azt, és az újabb kiszemelt áldozat bekebelezését már nem nézte el németeknek, így a “villámháború” első napján, 1939. szeptember 1-jén hajnalban a II. világháború is elkezdődött.